

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

УДК 347.94

Пасайлюк І. В.,

ira_kosiv@i.ua, ORCID ID: 0000-0002-0986-9998

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДОКТРИНАЛЬНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті досліджено поняття забезпечення доказів в цивільному процесі України, окреслено основні доктринальні проблеми та перспективи доказування у цій сфері правових відносин. Зазначено, що завдання цивільного судочинства безпосередньо залежить від можливості надати суду необхідні докази, що є метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Інститут забезпечення доказів – це сукупність правових норм, що регулюють правовідносини між уповноваженим органом, заявником і зацікавленими особами щодо забезпечення доказів, які, ймовірно, буде подано до суду (або, у разі нотаріального забезпечення, також до адміністративного органу) в майбутньому. Забезпечення доказів – це негайне сприйняття їх судом, поза вказаними законом умовами допустимості. Суд не має права відмовити в забезпеченні свідчень, навіть якщо для доведення фактів відповідно до закону потрібен письмовий доказ. Отже, якщо ґрунтуватися на уявленнях про докази дослідників, можна припустити, що забезпечення доказів – це насамперед забезпечення збереження їхнього змісту. Наголошено, що як судові докази можна визначити лише ті з них, які отримали остаточну оцінку суду і були покладені в основу судового рішення. Тобто наявність зв'язку між відомостями про факти, що містяться в певному доказі, та фактом встановлюється судом лише після остаточної оцінки доказів. Саме тому, говорячи про забезпечення доказів, потрібно вести мову про забезпечення доказів не судових, а які лише ймовірно мають характеристики судових (належна процесуальна форма, отримання й дослідження в передбаченому законом порядку). Зроблено висновок, що необхідність доведення певних обставин у процесі розгляду і вирішення цивільних справ безпосередньо пов'язана з можливістю подати суду ті чи інші докази. Забезпечення судових доказів неможливо в принципі через такі положення: 1) доказ завжди забезпечується до розгляду справи по суті та винесення судового рішення; 2) остаточну оцінку доказів щодо їхньої відносності, допустимості, достатності, достовірності тощо здійснює суд, який розглядає справу і виносить судові рішення.

Ключові слова: цивільний процес, Цивільний процесуальний кодекс України, докази, доказування, оцінка доказів, інститут забезпечення доказів, процесуальна форма, суд, цивільне судочинство.

Pasailiuk I. V.,

ira_kosiv@i.ua, ORCID ID: 0000-0002-0986-9998

PhD in Law, Associate Professor at the Department of Civil Law Disciplines of the Educational and Scientific Institute of Law and Law Enforcement, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv

PROVISION OF EVIDENCE IN CIVIL PROCEDURE OF UKRAINE: NORMATIVE REGULATION AND DOCTRINAL ASPECTS

Abstract. The article deals with evidence provision in Ukraine's civil proceedings. It outlines the main doctrinal issues and prospects of proof in this field of legal relations. It is noted that the task of civil proceedings directly depends on the ability to give the court the necessary evidence to adequately protect violated, unrecognised or disputed rights, freedoms or interests of individuals, rights and interests of legal entities, and interests of the State. The institution of providing evidence is a set of legal rules that govern the legal relations

between the authorised body, the applicant and interested parties regarding the provision of evidence that is likely to be submitted to a court (or, in the case of notarised evidence, also to an administrative body) in the future. The provision of evidence means its immediate acceptance by the court, outside the admissibility conditions specified by law. The court has no right to refuse to secure the testimony, even if written evidence is required by law to prove the facts. Thus, based on the researchers' ideas about evidence, it can be assumed that providing evidence is primarily about preserving its content. The author emphasises that only those pieces of evidence finally assessed by the court and formed the basis of a court decision can be considered judicial evidence. That is, the existence of a link between the information about the facts contained in a particular piece of evidence and the fact is established by the court only after the final assessment of the evidence. That is why, when discussing the provision of evidence, we should speak of providing evidence that is not judicial but is only likely to have the characteristics of judicial evidence (proper procedural form, acquiring and examining it by the procedure provided for by law). It is concluded that the need to prove certain circumstances in considering and resolving civil cases directly relates to the possibility of submitting specific evidence to the court. Provision of judicial evidence is impossible in principle due to the following statements: 1) evidence is always secured before consideration of the case on the merits and adjudication; 2) the final assessment of evidence as to its relevance, admissibility, sufficiency, reliability, etc. is made by the court that considers the case and passes the decision.

Key words: civil procedure, the Civil Procedure Code of Ukraine, evidence, proof, evidence assessment, institution of providing evidence, procedural form, court, civil proceedings.

JEL Classification: K 41

DOI: <https://doi.org/10.32782/2616-7611-2024-16-05>

Вступ. Одним із завдань вітчизняного цивільного судочинства є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд та вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ст. 2 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України [1]). Своєю чергою правильний розгляд і вирішення цивільної справи передбачає: встановлення достовірності фактів, що обґрунтовують вимоги й заперечення сторін, а також інших обставин, які мають значення для справи, точне застосування норм матеріального права до встановлених фактичних обставин справи. Як правило, ці факти відбуваються до відкриття цивільної справи, тому суд не може отримати відомості про них безпосередньо, не вдаючись до процесу отримання доказів і власне самого процесу доказування.

Тож означене завдання цивільного судочинства безпосередньо залежить від можливості надати суду необхідні докази. Утім, може виникнути ситуація, за якої подання того чи іншого доказу стає неможливим, у такому разі особа не може підтвердити свої вимоги або заперечити надані докази. Для подолання таких проблемних ситуацій існує певний інструментарій, одним з елементів якого є забезпечення доказів, що в найзагальнішому змісті є оперативним закріпленням доказової інформації в цивільному процесі України.

Ступінь наукової розробки проблеми. Діяльність з доказування в цивільному процесі є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних учених, зокрема В. Андрійця, Ю. Білоусова, С. Васильєва, О. Грабовської, В. Комарова, О. Кармази, С. Короєда, В. Кройтора, Т. Кучера, С. Фурси, М. Штефана, М. Ясинка та ін. Вітчизняний законодавець, і дослідники не оминали й тему причин, які не дозволяють довести докази суду, тобто, послуговуючись термінологією сучасної науки цивільного права, обставин, пов'язаних із неможливістю подання доказів, а також способів їх подання. Одним із таких способів є забезпечення доказів, тобто екстраординарний порядок їх одержання до судового розгляду. Це, власне, й зумовлює актуальність означеного дослідження.

Мета статті. Метою статті є аналіз застосування доказів у цивільному процесі України та аргументація шляхів вирішення проблемних аспектів у цій сфері.

Виклад матеріалу. Насамперед зазначимо, що інститут забезпечення доказів – це сукупність правових норм, що регулюють правовідносини між уповноваженим органом, заявником і зацікавленими особами щодо забезпечення доказів, які, ймовірно, буде подано до суду (або, у разі нотаріального забезпечення, також до адміністративного органу) в майбутньому. Саме крізь призму співвідношення зазначеного інституту з іншими правовими інститутами в межах системи цивіль-

ного процесуального права можна встановити основні проблеми, що виникають у сфері забезпечення доказів і процесу доказування.

Наголосимо, що основні правила судового доказування в цивільному процесі встановлені переважно для справ позовного провадження. Спрощеність процедури наказного провадження позначається й на процесі судового доказування [2, с. 12]. Згідно з правовим висновком Великої Палати Верховного Суду, викладеним у Постанові від 7 липня 2020 року (провадження № 14-448цс19), наказне провадження як особливий спрощений вид провадження у цивільному судочинстві спрямоване на швидкий та ефективний захист безспірних прав особи шляхом видачі судового наказу, що одночасно є і судовим рішенням, і виконавчим документом, без судового засідання та без виклику заявника (стягувача) і боржника [3].

На переконання вчених, процес доказування для першого починається з моменту подання заяви про видачу судового наказу і закінчується прийняттям цієї заяви судом, тоді як для боржника цей процес розпочнеться, якщо він вирішить подати заяву про скасування судового наказу після отримання копії останнього. Звернення до суду із заявою про видачу судового наказу є правом, а не обов'язком особи, якій належить право вимоги, а також органів й осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Судове доказування в наказному провадженні ґрунтується переважно на письмових доказах. Можливе подання до суду й електронних доказів. Натомість показання свідків і речові докази в наказному провадженні не використовуються, а також суд не призначає судової експертизи [2, с. 12]. Особливість судового доказування в окремому провадженні полягає в наявності в суду права витребувати докази за власною ініціативою (ч. 2 ст. 294 ЦПК України) [1]. Отже, необхідність доведення певних обставин у процесі розгляду і вирішення цивільних справ безпосередньо пов'язана з можливістю подати суду ті чи інші докази.

Зауважимо, що наявність у науці цивільного процесуального права різних поглядів на сутність доказів призводить до плюралізму думок щодо суті їх забезпечення. Водночас наголосимо, що нормативне визначення доказів закріплено у ст. 76 ЦПК України, відповідно до якої доказами у справі є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають

значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: 1) письмовими, речовими й електронними доказами; 2) висновками експертів; 3) показаннями свідків (ст. 76 ЦПК [1]).

Наведене нормативне визначення доказів впливає на інститути цивільного процесуального права, пов'язані із процесом доказування. Скажімо, при вивченні інституту забезпечення доказів це проявляється в таких запитаннях: коли ті чи інші відомості про факти стають доказами? Що є предметом забезпечення доказів? Які цілі забезпечення доказів? Коли вказані цілі вважатимуться досягнутими?

Зважаючи на теоретичну і практичну важливість процесу доказування для цивільного процесу, у науці цивільного процесуального права поняття доказів є однією із ключових проблем. Однак єдиного розуміння доказів, їх забезпечення серед науковців не існує. Деякі вчені при визначенні доказів наголошували на здатності переконати суд у наявності чи відсутності будь-якого факту. Наприклад, С. Фурса забезпечення доказів розуміє як заходи, які спрямовані на зберігання відомостей про обставини справи у випадках, коли використання джерел цих відомостей може в майбутньому виявитись неможливим або утрудненим [4, с. 381].

Автори підручника «Теорія доказів» під забезпеченням доказів розуміють спосіб збирання доказів, який полягає в тому, що суд досліджує і сприймає ті дані, які заявник має намір подати в суд як докази, фіксує результати цього дослідження, що робить їх доступними для суду, який надалі розглядатиме справу по суті [5, с. 198].

В. Комаров визначає забезпечення доказів як заходи, спрямовані на збереження відомостей про обставини справи, коли є підстави припускати, що використання цих відомостей у подальшому може стати утрудненим або неможливим (від'їзд свідка у тривале закордонне відрядження, втрата якостей речі тощо). Забезпечення доказів зараховано суто до компетенції судів [6, с. 495].

Інші дослідники вказують, що забезпечення доказів є способом закріплення відомостей про факти у випадках, коли є підстави побоюватись, що їхні джерела можуть бути знищені, зникнути або ж їх використання стане ускладненим [7, с. 121]. «Забезпечення доказів – це вжиття судом термінових заходів щодо закріплення у визначеному процесуальному порядку фактичних даних з метою використання їх як доказів під час розгляду цивільних справ», – наголошує М. Штефан [8, с. 292].

На думку Ю. Білоусова, забезпечення доказів – це їх процесуальна фіксація судом під час

розгляду справи, з метою використання їх як доказів, якщо згодом їхня подача стане неможливою або утрудненою [9, с. 90]. З іншого боку, як переконує Т. Кілічасва, забезпечення доказів – це спосіб процесуальної фіксації судом доказів, подання яких неможливе або є складнощі в поданні цих доказів [10, с. 89].

Вітчизняний дослідник М. Ясинок визначає забезпечення доказів як оперативне закріплення в установленому цивільним процесуальним законом порядку відомостей про факти, яке вчиняється суддею з метою використання їх як доказів під час розгляду та вирішення цивільних справ у суді [11, с. 258]. На думку Л. Лисенко, забезпеченням доказів є вияв владно-розпорядчих дій суду через сприяння зобов'язаним щодо доведення обставин у справі та іншим заінтересованим особам в отриманні доказів у разі виникнення в них ускладнень при цьому для представлення їх перед судом [12, с. 76].

Р. Марченко під сутністю забезпечення доказів пропонує розуміти вжиття невідкладних заходів щодо фіксації (збереження) доказів, коли є підстави припускати, що в майбутньому представлення цих доказів стане неможливим або викликати певні труднощі [13, с. 173].

Дослідник Є. Лезін розуміє сутність забезпечення доказів із двох боків: з боку зацікавленої особи – забезпечення доказів є діяльністю цієї особи, яка спрямована на отримання допомоги від уповноваженого органу в одержанні і збереженні доказів, які вона пізніше використає в цивільному процесі як підставу своїх вимог і заперечень; з боку особи, якій законом надано право забезпечувати докази, така діяльність є сприянням заінтересованим особам за їхнім зверненням у збиранні доказів і їх оперативному збереженні шляхом отримання доступу до об'єкта й фіксації відомостей про факти й обставини, які він містить, що відбувається відповідно до встановленого законом способу й порядку, коли подання заінтересованою особою потрібних доказів є або може стати неможливим чи ускладненим для їх подальшого використання в судовому процесі [14].

Варто зауважити, що всі ці визначення так чи інакше акцентують увагу на змісті доказів – тобто власне на відомостях про факти, здатні переконати суд у наявності чи відсутності тих чи інших обставин.

Таке розуміння доказів, звісно, впливає і на розуміння процесу їх забезпечення. Адже забезпечення доказів – це негайне сприйняття їх судом, поза вказаними законом умовами допустимості.

Зокрема, суд не має права відмовити в забезпеченні свідчень, навіть якщо для доведення фактів відповідно до закону потрібен письмовий доказ. Отже, якщо ґрунтуватися на уявленнях про докази вищезазначених дослідників, можна припустити, що забезпечення доказів – це насамперед забезпечення збереження їхнього змісту.

Як бачимо, частина дослідників дотримувалась позиції «подвійної» сутності доказів, тобто під судовими доказами переважно розуміють усі фактичні дані (факти, відомості про факти), а також засоби доказування, які передбачені законом у певних процесуальних формах і використовуються в судовому процесі для всебічного й повного дослідження обставин справи. Утім, є підстави погодитися з тими дослідниками, які акцентують увагу, з одного боку, на змісті доказів, здатному сприяти встановленню обставин справи, з іншого боку, на їхній процесуальній формі, що є зовнішнім виразом доказів, а також на встановленому процесуальному порядку їх отримання й дослідження.

Зазначене аргументується тим, що через наявність цих ознак можливо провести межу між судовими й іншими доказами. Якщо вести мову про докази як про єдність форми і змісту, то про наявність доказу можна говорити лише тоді, коли встановлено його зв'язок із фактом, який потрібно довести (так звана відносність доказів). Наприклад, отримані суддею шляхом допиту в судовому засіданні свідчення, що стосуються справи і покладені в основу рішення суду, є судовим доказом. Навпаки, у випадках, якщо відомості, повідомлені свідком, не будуть подані суду в належній процесуальній формі або буде порушено порядок отримання й дослідження доказів (наприклад, якщо свідка в судовому засіданні допитував не суддя, а помічник судді), то цей доказ не буде судовим через відсутність у нього повного набору характеристик, властивих судовим доказам. Адже, згідно зі ст. 78 ЦПК України, суд не бере до уваги докази, що одержані з порушенням порядку, встановленого законом [1].

Отже, доказ із належною процесуальною формою (наприклад, протокол допиту свідка, складений у порядку забезпечення доказів) може бути визнано надалі несудовим через відсутність зв'язку з фактом або порушення порядку вчинення зазначеної процесуальної дії. Так само й доказ, що не наділений належною процесуальною формою або отриманий чи досліджений із порушенням процесуального порядку, встановленого цивільним процесуальним законодав-

ством, не вважатиметься судовим. З огляду на це, слід вважати, що забезпечення судових доказів неможливо в принципі через такі положення: 1) доказ завжди забезпечується до розгляду справи по суті та винесення судового рішення; 2) остаточну оцінку доказів щодо їхньої відносності, допустимості, достатності, достовірності тощо здійснює суд, який розглядає справу і виносить судові рішення.

Як судові докази можна визначити лише ті з них, які отримали остаточну оцінку суду і були покладені в основу судового рішення. Тобто наявність зв'язку між відомостями про факти, що містяться в певному доказі, та фактом встановлюється судом лише після остаточної оцінки доказів. Саме тому, говорячи про забезпечення доказів, потрібно вести мову про забезпечення доказів не судових, а які лише ймовірно мають характеристики судових (належна процесуальна форма, отримання й дослідження в передбаченому законом порядку).

Відтак, з огляду на викладене, можна сформулювати такі запитання щодо сутності забезпечення доказів: що є предметом забезпечення доказів? Які цілі забезпечення доказів? Коли вказані цілі можуть вважатися досягнутими?

Передусім зауважимо, що в сучасній вітчизняній юридичній літературі немає єдності щодо цілей забезпечення доказів. У різних дослідженнях як такі виокремлюють: 1) створення умов встановлення істини у справі з використанням забезпечених доказів; 2) надання допомоги громадянам України у закріпленні відомостей про факти, які на момент розгляду справи в суді можуть стати недоступними, спотвореними або зникнути зовсім; 3) посвідчення отримання відомостей для їхнього подальшого використання у процесі доказування; 4) збереження доказів у разі, якщо є підстави побоюватися, що їх подальше подання до суду чи інших органів стане неможливим, закріплення доказів для їх подальшого розкриття в суді, запобігання розвитку правових спорів та сприяння їх урегулюванню на досудовій стадії; 5) збереження інформації, що міститься в тому чи іншому засобі доказування, тобто: запобігання настанню обставин, що ускладнюють подання доказів, запобігання неможливості подання доказів, запобігання настанню обставин, що ускладнюють дослідження доказів, запобігання неможливості дослідження доказів; 6) унеможливлення втрати, знищення, неподання доказів, без чого не можна буде встановити істину та правильно вирішити цивільну справу [15].

Щодо питання визначення предмета забезпечення доказів, то в науці цивільного процесуального права склалося дві точки зору. На думку деяких учених, предмет забезпечення доказів становлять відомості про факти [16]. Інші ж дослідники переконані, що безпосереднім предметом забезпечення слугує збереження процесуальної форми доказового матеріалу, тобто засобів доказування [17].

Звісно ж, предметом забезпечення доказів буде як зміст доказу, що забезпечується, досліджуваний і збережений уповноваженим органом, так і процесуальна форма, що надається результату процесуальної дії. Проте доказ, що є результатом забезпечення, не стає судовим лише внаслідок певної процесуальної дії. Такої якості йому може надати тільки суд у процесі судового розгляду. Тож результати досягнення зазначених цілей підлягатимуть оціненню судом, який розглядає справу та виносить судові рішення, на підставі різних критеріїв (насамперед допустимості й відносності).

Утім, варто наголосити, відокремлення зазначених цілей неможливе, оскільки недосягнення однієї з них, навіть у разі досягнення іншої, буде підставою для відмови у прийнятті доказу, що є результатом забезпечення доказів. Із цих підстав у юридичній літературі зазначається, що необхідність забезпечення доказів може бути викликана низкою чинників: властивостями предметів матеріального світу; фізичним станом людини; можливістю зовнішнього впливу на матеріальні докази; нестабільністю джерела інформації (наприклад, можливість втрати електронних даних тощо) [18].

Саме тому подання доказів має місце у процесі їх забезпечення. Адже саме доказ, який необхідно забезпечити, заявник подає суду, відтак суд приймає до провадження зазначену процесуальну дію.

Висновки. Отже, забезпечення доказів у цивільному процесі – це процесуальна дія, що полягає в дослідженні потенційного судового доказу з подальшим збереженням його змісту належної процесуальної форми, що здійснюється уповноваженим суб'єктом відповідно до певних процесуальних норм. При цьому до зазначеного визначення некоректно включати дії щодо подання й оцінення доказу (хоча вони й регламентуються нормами, що становлять зміст зазначеного інституту), оскільки дослідження доказу й надання результатам такого дослідження процесуальної форми найбільш повно відповідають потребі досягнення цілей процесуальної дії, тобто збереження змісту доказу, що

володіє властивістю відносності, а також надання результату процесуального впливу якості юридичної сили, у зв'язку із чим у понятті забезпечення доказів потрібно акцентувати увагу саме на них. При цьому треба пам'ятати, що забезпечення доказу не означає гарантування прийняття його судом як судового. Тобто заявник (для досягнення мети використання результату забезпечення доказів у конкретній цивільній справі) зобов'язаний подати його до суду, а також пам'ятати про те, що він буде досліджений та оцінений у сукупності з іншими доказами у справі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 03.01.2025).
2. Доказування та докази в цивільному судочинстві : навч.-метод. посіб. / Н. Ю. Голубева, І. В. Андронов, Н. В. Волкова, І. А. Яницька ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» ; 2-ге вид., переробл. і допов. Одеса : Фенікс, 2024. 80 с.
3. Висновок Великої Палати Верховного Суду, викладений у Постанові від 07.07.2020 (провадження № 14-448цс19). *LigaZakon*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/91460925> (дата звернення: 03.01.2025).
4. Фурса С. Я. Цивільний процес України : Академічний курс / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак ; за ред. С. Я. Фурси. Київ : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2009. 848 с.
5. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / К. В. Антонов, В. М. Тертишник, В. Г. Уваров / за заг. ред. д.ю.н., професора В. М. Тертишника. К. : Алерта, 2015. 294 с.
6. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
7. Цивільний процес : навч. посіб. для підготовки студентів 3-го та 4-го курсів бакалаврату літо 2022 року / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.; за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. Харків : ТОВ «Оберіг», 2020. 229 с.
8. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2005. 624 с.
9. Цивільний процес : навч. посіб. / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук та ін. ; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ : Прецедент, 2005. 172 с.
10. Кілічаєва Т. М. Цивільне процесуальне право : навч. посіб. Київ : Центр учб. л-ри, 2007. 352 с.
11. Цивільний процес України : підручник / за заг. ред. д. ю. н., доц. М. М. Ясинка. Київ : Алерта, 2014. 744 с.
12. Лисенко Л. Процесуальна форма вирішення питання про забезпечення доказів. *Вісник Київського*

національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. «Юридичні науки». 2011. № 88. С. 74–77.

13. Марченко Р. В. Можливість забезпечення доказів нотаріусами чи іншими особами, які мають право вчиняти нотаріальні дії. *Університетські наукові записки : наук. часоп.* / Хмельн. ун-т упр. та права, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2013. № 1 (45). С. 171–175.

14. Лезін Є. Поняття і зміст забезпечення доказів у цивільному процесі України. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2017. December. S. 93–97. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Ponjattja%20%D1%96%20zm%D1%96st%20zabezpechennja%20dokaz%D1%96v%20u%20civ%D1%96l%27nomu%20proces%D1%96%20Ukra%D1%97ni.pdf (дата звернення: 03.01.2025).

15. Андрійцьо В. Д. Теоретичні проблеми доказування в цивільному судочинстві України : монографія. Ужгород : ТОВ «ІВА», 2014. 410 с.

16. Кучер Т. М. Докази, доказування та доведення у цивілістичному процесі України : монографія. Київ : Видавець Познишев, 2015. 428 с.

17. Руда Т. В. Докази і доказування в цивільному процесі України і США: порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 20 с.

18. Бадила О. О. Актуальні проблеми забезпечення доказів у цивільному процесі України: необхідність законодавчої регламентації. *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2014. № 1 (99). С. 103–106.

REFERENCES:

1. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon vid 18.03.2004 № 1618-IV [Civil Procedure Code of Ukraine: Law No. 1618-IV of March 18, 2004]. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy – Database 'Legislation of Ukraine' / Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].
2. Holubieva, N. Yu., Andronov, I. V., Volkova, N. V., & Yanitska, I. A. (2024). *Dokazuvannia ta dokazy v tsyvilnomu sudochynstvi: navch.-metod. posib.* [Proof and evidence in civil proceedings: educational and methodological manual (2nd ed., revised and supplemented). National University "Odessa Law Academy". Odesa: Feniks, 80 p. [in Ukrainian].
3. Supreme Court of Ukraine. (2020). *Vysnovok Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu, vykladenyi u Postanovi vid 07.07.2020 (provadzhennia № 14-448tss19)* [Conclusion of the Grand Chamber of the Supreme Court, outlined in the Resolution of July 7, 2020 (Case No. 14-448tss19)]. *LigaZakon*. Retrieved from <https://verdictum.ligazakon.net/document/91460925> [in Ukrainian].
4. Fursa, S. Ya., Fursa, Ye. I., & Shcherbak, S. V. (2009). *Tsyvilnyi protses Ukrainy: Akademichniy kurs / za red. S. Ya. Fursy* [Civil procedure of Ukraine: Academic course / (S. Ya. Fursa, Ed.)]. Kyiv : Vydavets Fursa S. Ya. : KNT, 848 p. [in Ukrainian].

5. Antonov, K. V., Tertyshnyk, V. M., & Uvarov, V.H. (2015). *Teoriia dokaziv: pidruchnyk dlia slukhachiv mahistratury yurydychnykh vuziv / Za zah. red. d.iu.n, profesora V. M. Tertyshnyka* [Theory of evidence: A textbook for master's students of law universities (V. M. Tertyshnyk, Ed.)]. Kyiv: Alerta, 294 p. [in Ukrainian].
6. Komarov, V. V., Bihun, V. A., Barankova, V. V., et al. (2011). *Kurs tsyvilnoho protsesu: pidruchnyk / za red. V. V. Komarova* [Course of civil procedure: Textbook (V. V. Komarov, Ed.)]. Kharkiv : Pravo, 1352 p. [in Ukrainian].
7. Husarov, K. V., Zhushman, M. V., Kravtsov, S. O., et al. (2020). *Tsyvilnyi protses : navch. posib. dlia pidhotovky studentiv 3-ho ta 4-ho kursiv bakalavratu lito 2022 roku / za zah. red. prof. K. V. Husarova* [Civil procedure: A study guide for preparing 3rd and 4th-year bachelor's students for summer 2022 (K. V. Husarov, Ed.)]. Kharkiv : Oberih LLC, 229 p. [in Ukrainian].
8. Shtefan, M. Y. (2005). *Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy: Akademichni kurs* [Civil procedural law of Ukraine : Academic course]. Kyiv : Vyd. Dim «In Yure», 624 p. [in Ukrainian].
9. Andrushko, A. V., Bilousov, Yu. V., Stefan-chuk, R. O., et al. (2005). *Tsyvilnyi protses : navch. posib. / za red. Yu.V. Bilousova* [Civil procedure: Study guide (Yu.V. Bilousov, Ed.)]. Kyiv : Pretsedent, 172 p. [in Ukrainian].
10. Kilichaieva, T. M. (2007). *Tsyvilne protsesualne pravo: navch. posib.* [Civil procedural law: Study guide]. Kyiv : Tsentri uchb. I-ry. 352 p. [in Ukrainian].
11. Yasynok, M. M. (Ed.). (2014). *Tsyvilnyi protses Ukrainy: pidruchnyk* [Civil procedure of Ukraine: Textbook]. Kyiv : Alerta, 744 p. [in Ukrainian].
12. Lysenko, L. (2011). *Protsesualna forma vyrishennia pytannia pro zabezpechennia dokaziv* [Procedural form for resolving the issue of evidence provision]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ser. «Iurydychni nauky» – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series "Legal Studies"*, (88), 74–77 [in Ukrainian].
13. Marchenko, R. V. (2013). *Mozhlyvist zabezpechennia dokaziv notariusamy chy inshymy osobamy, yaki maiut pravo vchyniati notarialni dii* [The possibility of providing evidence by notaries or other persons authorised to perform notarial actions]. *Universytetski naukovyi zapysky: nauk. chasop. / Khmeln. un-t upr. ta prava, Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy – University Scientific Notes: Scientific Journal / Khmelnytskyi University of Management and Law, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 1(45), 171–175 [in Ukrainian].
14. Liezin, Ye. (2017). *Poniattia i zmist zabezpechennia dokaziv u tsyvilnomu protsesi Ukrainy* [The concept and content of evidence provision in civil procedure of Ukraine]. *National Law Journal: Theory and Practice*, December, 93–97. Retrieved from https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Ponjattja%20%D1%96%20zm%D1%96st%20zabezpechennja%20dokaz%D1%96v%20u%20civ%D1%96%27nomu%20proces%D1%96%20Ukra%D1%97ni.pdf [in Ukrainian].
15. Andriitso, V. D. (2014). *Teoretychni problemy dokazuvannia v tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy: monohrafiia* [Theoretical problems of evidence in the civil proceedings of Ukraine: Monograph]. Uzhhorod: IVA LLC, 410 p. [in Ukrainian].
16. Kucher, T. M. (2015). *Dokazy, dokazuvannia ta dovedennia u tsyvilistychnomu protsesi Ukrainy: monohrafiia* [Evidence, proof, and substantiation in civil procedure of Ukraine: Monograph]. Kyiv : Vydavets Poznyshev, 428 p. [in Ukrainian].
17. Ruda, T. V. (2012). *Dokazy i dokazuvannia v tsyvilnomu protsesi Ukrainy i SSHA: porivnialno-pravovy analiz* [Evidence and proof in civil procedure of Ukraine and the USA: A comparative legal analysis]: *Extended abstract of Candidate' thesis*. 20 p. [in Ukrainian].
18. Badyla, O. O. (2014). *Aktualni problemy zabezpechennia dokaziv u tsyvilnomu protsesi Ukrainy: neobkhidnist zakonodavchoi rehlementatsii* [Current issues of evidence provision in civil procedure of Ukraine: The need for legislative regulation]. *Visnyk Kyivskoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies*, 1(99), 103–106 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.10.2024